

ЧОМУ ЗАСУДИЛИ ХРИСТА? АНАЛІЗ ЄВАНГЕЛЬСЬКОЇ РОЗПОВІДІ ПРО СУД СИНЕДРІОНУ НАД СПАСИТЕЛЕМ

WHY WAS CHRIST CONDEMNED? ANALYSIS OF THE GOSPEL STORY ABOUT THE JUDGMENT OF THE SANHEDRIN OVER THE SAVIOR

Суд над Ісусом Христом – втіленим Сином Божим, відбувся в Єрусалимі у п'ятницю, 14 нісана (за єврейським календарем), за правління римського імператора Тиверія. Він почався вночі й завершився рано-вранці. У світовій історії, повній незліченних кримінальних розглядів і процесів, цей суд унікальний, адже на страту засуджено втіленого Бога, Ісуса Христа. Тож мета статті – здійснити екзегетичний аналіз євангельських фрагментів, у яких ідеться про суд над Ісусом Христом у Синедріоні, а також, апелюючи до творів Отців Церкви та екзегетів, висвітлити безпідставність звинувачень, що їх Синедріон висунув Ісусові Христові, фальшивість та ницість всього судового процесу. При цьому взято до уваги глумачення відповідних місць Євангелія свт. Миколая Сербського, екзегетичну працю О. В. Іванова, свідчення Мішни. Із сучасних

Статтю присвячено аналізу важливої в біблійному богослів'ї теми – суду над Ісусом Христом. За три роки суспільного служіння юдеї часто звинувачували Христа та хотіли Його позбутися. І врешті-решт вони втілили своє бажання: знайшовши лжесвідків та видали Христа на розп'яття. Чи мали вони підстави для цього, які норми юдейського права було порушено, чому вони обрали таку позицію щодо Спасителя? Пошуку відповідей на ці питання присвячене дослідження.

Ключові слова: Євангеліє, Христос, Синедріон, суд, вирок, розп'яття.

The article is devoted to the analysis of an important topic in biblical theology – the trial of Jesus Christ. During the three years of public service, the Jews often accused Christ and wanted to get rid of Him. And, in the end,

* Кандидат наук із богослів'я, доцент, перший проректор та професор кафедри Священного Писання Київської православної богословської академії.

** PhD in Theology, Associate Professor, Vice-Rector and Professor of the Department of Holy Scripture of the Kyiv Orthodox Theological Academy.

авторів і праць використано дослідження прот. О. Сорокіна, свящ. Г. Дяченка, кардинала Й. Ратцингера (папи Бенедикта XVI), Оксфордський підручник з юдаїки.

Загалом над Ісусом відбувся не один суд, а три: Синедріону, Ірода Антипи та Понтія Пилата. Пояснити це можна тими історичними обставинами, які склалися в Юдеї на початку I ст. У 63 р. до Р. Х. єврейський народ востаннє за довгу біблійну історію втратив незалежність і опинився під владою римлян, які приєднали Палестину до своєї східної провінції Сирії [Єврейська цивілізація, с. 59]. Ідумеяннин Ірод (нащадок Ісава, брата патріарха Якова) одержав від Римського Сенату царську владу над сусідньою з Ідумеєю Юдеєю. Цей останній юдейський цар — жорстокий і підступний — був першим серед тих, хто домагався смерті Ісуса Христа: дізнавшись від волхвів, що народився Цар Юдейський, він не зупинився перед страшним лиходійством і вбив 14 тисяч немовлят віком до двох років у Вифлеємі та його околицях. Смерть цього правителя була страшною: «Скоро після побиття немовлят сталася і смерть самого Ірода. Тільки за п'ять днів до смерті він зробив замах на самогубство й наказав стратити свого старшого сина Антипатра. Його смертне ложе <...> було оточене надзвичайними жахами; він помер від огидної хвороби, яка рідко трапляється і спіткає тільки тих людей, що зганьбили себе кровожерливістю та жорстокістю. На

they made their wish come true – after finding false witnesses, they gave Christ to be crucified. Have they had reasons for this, what norms of Jewish law have they violated, why have they taken such a position regarding the Savior – these questions became key during the writing of this study.

The purpose of the article is to make an exegetical analysis of the Gospel fragments that point out the trial of Jesus Christ in the Sanhedrin and, referring to the works of the Church Fathers and exegetes, to highlight the groundlessness of the accusations that the Sanhedrin brought against Jesus Christ and, in general, to show the falsity and baseness of this trial.

The article takes note of the interpretation of the Gospel of St. Nicholas of Serbia, the exegetical work of Oleksandr Ivanov, the testimony of the Mishnah. Regarding modern authors and works - Alexander Sorokin, priest Hryhori Dyachenko, Joseph Ratzinger (Pope Benedict XVI), Oxford Textbook of Judaica.

Following the research in the field of Jewish and Roman law and the Gospel text, which speaks of the trial of Jesus Christ, the following conclusions were made: according to Jewish law, the trial was conducted in violation of the norms of the Law and legal prescriptions. The Roman judiciary, apart from legal gaps in procedural actions, was formally conducted in compliance with Roman legislation.

The peculiarity of the arrest, the night meeting of the Sanhedrin, the false witnesses, the decision-making on the eve of the holiday – all this shows that the Sanhedrin

одрі своєї нестерпної недуги, у тому прекрасному і розкішному палаці, який він побудував для себе в тіні ерихонських пальм, роспухий від хвороби та спалюваний спрагою, покритий виразками на тілі, оточений крамольними синами й хижими рабами, ненавидячи всіх і ненавидимий усіма, Ірод бажав собі смерті як позбавлення від своїх мук. Страшний для оточення і ще страшніший для себе у своїй злочинній совісті, після сімдесяти років життя в злочинстві та розпусті, жалюгідний старець, якого люди називали “великим”, лежав у дикому шаленстві, чекаючи своєї останньої години». [Кусьнеж, 2017, с. 264–266].

was not looking for the truth, but wanted to get rid of someone who was inconvenient for them but whom the people respected so much.

Key words: *Gospel, Christ, Sanhedrin, trial, sentence, crucifixion.*

Після смерті Ірода царство роздробилося, і влада перейшла до трьох його синів: Архелая, Ірода Антипи та Филипа. Останній правив північно-східною частиною Палестини. Іродові Молодшому дісталися Пірея й Галилея, де Ісус Христос прожив близько 30 років, до початку Свого учительства.

Архелай разом з Ідумеєю та Самарією тримав і Юдею, у головному місті якої — Єрусалимі — відбулася подія, що стала центральною у справі спасительного викуплення людства.

Проте Архелай не належить до історичних осіб, відповідальних за засудження Ісуса Христа. Через утиск своїх підданих в 6 р. після Р. Х. він був позбавлений влади, а області, якими він правив, передано римському прокуратору — проконсулові римської провінції Сирії. Влада прокуратора була неповною: він управляв військом, збирав податки і міг ухвалити смертний вирок за деякі злочини від імені імператора. Прокуратор перебував у місті Кесарії, але в дні релігійних єврейських свят він мав бути в Єрусалимі для запобігання безладам, що могли виникнути під час святкувань. Прокуратори досить часто змінювалися. Понтій Пилат (26–36 рр.) був п'ятим із часу усунення Архелая. Йому належала влада над Юдеєю та Самарією. [Шифман, 2016, с. 155–161]

Хоч остаточний вирок Ісусові Христу ухвалив Пилат, немає сумніву, що головною силою в цьому незвичайному судовому процесі був єрусалимський Синедріон, якому Рим залишив право засуджувати на смерть злочинців, що чинять переступ проти законів отців. Проте рішення Синедріону підлягали затвердженню римським прокуратором [свт. Николай Сербский, 2005 с. 206–208].

Тож повернімося до історії суду над Ісусом Христом. Вирок, винесений в ніч на 14 нісана, не був остаточним, тому Ісуса з одного судового засідання відвели на інше. Якби провина звинувачуваного була безперечною, то справа обмежилася б двома процесами. Проте Пилат відразу зрозумів злий намір тих, хто добивався смерті загадкового для нього в'язня. Зі складної ситуації він намагався вийти формально-юридично, відіславши Ісуса до Ірода Антипи, якому також дано було право суду, оскільки осуджений Синедріоном проповідник був родом із Галілеї. Однак ідумейський правитель на суді над Ісусом Христом не ухвалив жодного вироку і повернув в'язня Пилатові, якому належало тепер остаточно визначити долю підсудного. Отже, протягом кількох годин над Ісусом Христом було вчинено три суди й ухвалено два вироки [Йосиф Рацінгер, 2011, ч. 2, с. 167–168].

Перший суд — суд Синедріону. Синедріон часів римських прокураторів ззовні продовжував зберігати традиції стародавньої Ради старійшин, але в ньому панувала вже інша атмосфера: з'явився той бездушний релігійний формалізм, який прийнято називати законництвом. Тон у Синедріоні задавали фарисеї та садукеї, що змагалися одні з одними.

Підлегле становище Юдеї щодо Риму зумовило існування двох систем судочинства: єврейської та римської. Через обидва суди повинні були проходити особи, що їх звинувачували в релігійних злочинах і за єврейським законом засуджували на страту. Смертний вирок мав бути затверджений прокуратором уже на основі римського закону. Системи судочинства суттєво відрізнялися. Саме тому члени Синедріону, засудивши Ісуса, не відкрили Пилатові свого вироку, а висунули проти Нього інше — завбачливе й продумане звинувачення політичного характеру [Кусьнеж, 2017, с. 271].

Єврейське кримінальне право було засноване на принципі таліона (відплати) за злочин [Шифман, 2016, с. 37]. У Торі принцип таліона сформульовано доволі однозначно: хто вчинить убивство, повинен бути відданий смерті; хто зробить пошкодження на тілі ближнього, тому слід зробити те саме (див.: Лев. 24:17–20).

Ісус Христос у Нагірній проповіді скасував таліон: «Ви чули, що було сказано: око за око і зуб за зуб. А Я кажу вам не противитися злу. Але якщо тебе хтось ударить у праву твою щоку, підстав йому і другу. І тому, хто захоче судитися з тобою і верхній твій одяг взяти, віддай йому і сорочку. І хто примусить тебе іти з ним одне поприще, іди з ним два» (Мф. 5:38–41). Господь уклав із людьми Новий Завіт, що відкривав їм ворота Царства

Небесного. Цим було не порушено, а виконано стародавній закон. Старий Завіт готував богообраний народ до прийняття нової обітниці [Сорокин, 2006, с. 376–377].

У Второзаконні принцип таліона застосовується і до випадків лжесвідчення: «Якщо виступить проти кого свідок несправедливий, звинувачуючи його в злочині, то нехай стануть обидва ці чоловіки, у яких тяжба, перед Господом, перед священиками і перед суддями, які будуть у ті дні; судді повинні добре дослідити, і якщо свідок той неправдивий, несправедливо доніс на брата свого, то зробіть йому те, що він замислив зробити братові своєму; і так знищи зло із середовища свого» (Втор. 19:16–19). А ось у суді над Ісусом Христом це було порушено неодноразово: лжесвідчили не тільки запрошені на засідання Синедріону свідки, а й самі первосвященники, що з'явилися до Пилата для затвердження смертного вироку.

Єврейське кримінальне право передбачало покарання за вбивство, злочини проти свободи особи, проти релігії й моральності та проти власності. У теократичній єврейській державі не існувало відмінності між моральною та юридичною нормою. Закони допускали покарання за вчинки, які в секуляризованих суспільствах отримують лише моральну оцінку [Кусьнеж, 2017, с. 136–138].

У суспільстві, де релігійне начало було визначальним і перевищувало всі сфери життя, злочини проти релігії посідали особливе місце. Мойсеєве Второзаконня велить побивати камінням всякого, хто спокушає іншого в язичництво, бо він робить замах відвернути ближнього від Господа (Втор. 13:10). Суворі кара також передбачалася для тих, хто впав в ідолопоклонство (13:12–16). Пророк Мойсей вимагав сторонитися віщунів, ворожок, чародіїв, заклинателів духів, чарівників, «бо мерзенний перед Господом усякий, хто робить це, і за ці ось мерзоти Господь Бог твій виганяє їх від лиця твого» (Втор. 18:12). Вважалися важкими злочинами хула на Бога, образа святині словом або справою, лжепророцтво. Тому й Синедріон пробував закинути Христові звинувачення в богохульстві (див. зцілення розслабленого), порушенні суботи тощо [Ратцингер, 2011, с. 177–178]. Ці та інші звинувачення не витримують критики, а судові засідання виглядає нікчемним, і ми детальніше зупинимось на моментах, що підтверджують це.

1. Євангелист Йоан каже, що, схопивши Ісуса, воїни повели Його спочатку до первосвященника Анни, який був тестем тодішнього первосвященника Каяфи і, хоч віддалився від справ, але через своє родинне ставлення до правлячого первосвящен-

ника брав діяльну участь у всіх важливих справах, у тому числі й засудженні Ісуса. Євангелисти-синоптики про приведення Ісуса Христа до Анни не згадують. Імовірно, тому, що в Анни нічого особливого не сталося в обставинах суду над Ісусом. Власне ж суд над Ісусом Христом був у Каяфи. Йосиф Флавій пояснює, що в той час за примхою римських правителів майже щорічно змінювалися первосвященники та призначалися нові, тому їх завжди було по кілька [Іванов, 2002, с. 333].

2. Для визначення законності суду, звершеного членами Синедріону над Ісусом Христом, правники звертають увагу на зафіксовані євангелистами подробиці і шляхом зіставлення євангельських оповідей із правовими приписами й правилами єврейського суду роблять висновок про незаконність та несправедливості вироку, винесеного Синедріоном.

3. Насамперед привертає увагу незаконність взяття Ісуса Христа під варту ще до того, як було оголошено висновок про Його провину. Тому Ісус Христос протестував проти такого незаконного взяття під варту. Він указував, що кожного дня навчав у храмі і той же первосвященник мав право розпорядитися та взяти Його під варту, але не робив цього [Іванов, 2002, с. 333].

4. Після взяття під варту в будинку первосвященника проводиться допит — без сумніву, ще вночі, до ранкового співу півнів, оскільки зречення Петра, про яке згадують усі євангелисти, сталося після першого засудження Ісуса та визнання Його винним на суді первосвященників. Проте Закон та звичаї євреїв не допускали нічного суду. За свідченням Мішни (компіляції усної Тори, укладеної близько 200 р. у Палестині Юдою га-Насі та його сподвижниками) [Шифман, 2016, с. 191–196]: «цивільне судочинство починається тільки вдень, але може бути закінчене й після настання ночі; кримінальне ж починається тільки вдень і має бути закінчене також тільки вдень. Перше (цивільне) може скінчитися виправданням або засудженням в той самий день, у який розпочате; друге (кримінальне) може закінчитись у той самий день, якщо ухвалено виправдовувальний вирок; однак має бути відкладене до наступного дня в разі, якщо має скінчитися засудженням. Також із цієї причини кримінальне судочинство не може починатися напередодні Суботи чи свята» (Мішна. Про синедріон, 6: 1). [Мішна електр. ресурс, режим доступу: https://toldot.com/articles/articles_29992.html]

5. Цього свідчення Мішни досить, щоб бачити незаконність нічного суду над Ісусом Христом, мало того, напередодні найбільшого свята — Пасхи. Адаже не може бути жодного сумніву,

що Христос постраждав саме напередодні Пасхи, а між взяттям Його під варту і стратою минула тільки одна ніч чи навіть частина ночі, коли Його судили й засудили до страти. У цьому випадку відтермінування страти було необхідним, бо обвинувачений, схоплений уночі, не міг раніше ранку привести до суду свідків, що могли б сприяти Його виправданню [Талмуд, режим доступу: <https://toldot.com/smertnayaKazn.html>]. Та до світанку суд над Ісусом уже закінчився.

6. Ще одним порушенням законності суду був пошук свідків членами самого суду. Згідно із законом євреїв, суд повинен був захищати звинувачуваного: він мав слухати свідків, яких пропонує звинувачений для свого виправдання, а не шукати свідків проти нього. Тут усе сталося навпаки: судді шукали свідків, але не для виправдання Спасителя, а для Його засудження. Ось чому Христос нагадує несправедливим суддям про їхній обов'язок. Коли первосвященник запитав Ісуса про Його учнів та вчення, Він радив питати тих, хто чув, про що Він говорив, таким чином нагадуючи судді про його обов'язок допитати свідків, що поставляються самим звинуваченим. Коли цього не було дотримано, Христос замовк і вже мовчав майже до кінця суду [Иванов, 2002, с. 334].

7. За поясненнями талмудистів, свідчення свідків у кримінальних справах визнаються достатніми тільки тоді, коли вони цілком згодні між собою або рівносильні. Найменша розбіжність у свідченнях робила їх недостатніми для звинувачення підсудного. [Смертні кари. Талмуд онлайн, режим доступу: <https://toldot.com/smertnayaKazn.html>]. А ось євангелісти кажуть, що саме такими суперечливими були визнані свідчення проти Ісуса.

8. При такому розвитку подій суд мав абсолютно виправдати Ісуса. Але все ж суд, чи то краще голова суду, вдається до нового надзвичайного прийому для того, щоб звинуватити Ісуса: він вживає заклинання іменем Божим [Йосиф Рацінгер, 2011, с. 177, Иванов, 2002, с. 334].

При допиті свідків у кримінальному злочині, голова суду був зобов'язаний вселити їм страх [Мішна онлайн. Про синедрион 4: 5 режим доступу: https://toldot.com/articles/articles_30000.html], тобто страшним заклинанням захистити підсудного від можливості втратити життя внаслідок неправильного свідчення свідків. Чи вимагав первосвященник — суддя Ісуса Христа — таких клятв іменем Божим від свідків, викликаних до суду для свідчення винності Сина Божого, не сказано в Євангеліях. Про-

те ми маємо підстави думати, що первосвященник вчинив навпаки. Він вжив заклинання не для забезпечення життя Ісуса Христа, а проти Нього, зажадавши визнання в тому, що він (первосвященник) вважав богохульством. Це вже було явним протиріччям правилам і вимогам закону. Підсудний був виставлений свідком сам проти себе!

9. За свідченням юдейських равинів і вчених (Маймонід, Кокцей Бартенора, Сальвадор), єврейський закон нікого не засуджував на смерть на підставі його власного визнання провини. Але тут ми бачимо протилежне: засуджують Ісуса Христа не на підставі показань свідків, а на підставі Його власного визнання. І після того кажуть, що Ісус Христос законно засуджений на смерть [Іванов, 2002, с. 344, Талмуд онлайн, режим доступу <https://toldot.com/smertnayaKazn.html>].

10. Первосвященник, вислухавши слова Ісуса Христа, роздирає ризи в знак найбільшої печалі про те, що сталося, — на його думку, це була образа величі Божої. Така дія, ймовірно, мала вплинути на тих членів Синедріону, що вагалися [Йосиф Рацінгер, 2011, с. 177].

Отже, керуючись дослідженнями в галузі юдейського та римського права та євангельським текстом, у яких ідеться про суд над Ісусом Христом, можна зробити такі висновки: згідно з юдейським правом, судовий процес проводився із порушенням норм Закону та правових приписів. Римське ж судочинство, окрім правових прогалин у процесуальних діях, проводилось із дотриманням римського законодавства.

Особливість арешту, нічне засідання Синедріону, лжесвідки, прийняття рішення в переддень свята — усе це свідчить, що Синедріон не шукав правди, а хотів позбутися того, хто був незручним, але кого так шанував народ.

1. Біблія. Книги Священного Писання Старого та Нового Завіту в українському перекладі з паралельними місцями та додатками. Київ: Видання Київської Патріархії Української Православної Церкви Київського Патріархату, 2004. 1416 с.

2. Єврейська цивілізація. Оксфордський підручник з юдаїки. У 2-х томах, т. 1, за редакцією Тома Гудмена. Пер. з англ. Київ, Дух і літера, Дніпропетровськ, центр «ТКУМА», 2012. 560 с.

3. Иванов А. В. Руководство к изучению Свя в священного Писания Нового Завета. С.-Петербург, Изд.: «Воскресение, Лествица, Диоптра», 2002. 912 с.

4. Кусьнеж В., свящ. Світ Біблії. Подорож батьківщиною Ісуса Христа. Київ: «Кайрос», 2017. 300 с.

5. Николай Сербский, свт. Библейские темы // пер. с сербского Сергея Фонова. Москва: «Паломник», 2005. 478 с.

6. Рацінгер Йосиф (Венедикт XVI). Ісус з Назарету. У 3-х частинах, ч. 2-га // пер. з нім. І. Терзової. Жовква: «Місіонер», 2011. 288 с.

7. Сорокин А., прот. Христос и Церковь в Новом Завете. Введение в Священное Писание Нового Завета. Москва: Изд-во Крутицкого подворья, 2006. 648 с.
8. Шиффман Л. От текста к традиции. История иудаизма в эпоху Второго храма и период Мишны и Талмуда / пер. с англ. А. Сиверцева. Москва: «Мосты культуры», 2016. 304 с.
9. Мішна онлайн. URL: https://toldot.com/articles/articles_30000.html
10. Талмуд онлайн. URL: <https://toldot.com/smertnayaKazn.html>

1. Bibliia. Knyhy Sviashchenoho Pysannia Staroho ta Novoho Zavitu v ukrainskomu perekladi z paralelnymy mistsiamy ta dodatkami. Kyiv: Vydannia Kyivskoi Patriarkhii Ukrainskoi Pravoslavnoi Tserkvy Kyivskoho Patriarkhatu, 2004. 1416 s.

2. Yevreiska tsyvilizatsiia. Oksfordskiy pidruchnyk z yudaiky. U 2-kh tomakh, t. 1, za redaktsiieiu Toma Hudmena. Per. z anhl. Kyiv, Dukh i litera, Dnipropetrovsk, tsentr «TKUMA», 2012. 560 s.

3. Yvanov A. V. Rukovodstvo k yzucheniyu Svya v shchenoho Pysanyia Novoho Zaveta. S.-Peterburh, Yzd.: «Voskresenye, Lestvytsa, Dyoptra», 2002. 912 s.

4. Kusnezh V., sviashch. Svit Biblii. Podorozh batkivshchynoiu Isusa Khrysta. Kyiv: «Kairos», 2017. 300 s.

5. Nikolai Serbskyi, svt. Bybleiskye темы // per. s serbskoho Serheia Fonova. Moskva: «Palomnyk», 2005. 478 s.

6. Ratsinher Yosyf (Venedykt XVI). Isus z Nazaretu. U 3-kh chastynakh, ch. 2-ha // per. z nim. I. Terzovoi. Zhovkva: «Misioner», 2011. 288 s.

7. Sorokyn A., прот. Khrystos y Tserkov v Novom Zavete. Vvedenye v Sviashchennoe Pysanye Novoho Zaveta. Moskva: Yzd-vo Krutytskoho podvorja, 2006. 648 s.

8. Shyffman L. Ot teksta k tradytsyy. Ystoryia yudayzma v epokhu Vtoroho khrama y peryod Myshny y Talmuda / per. s anhl. A. Syvertseva. Moskva: «Mosty kultury», 2016. 304 s.

9. Mishna onlain. URL: https://toldot.com/articles/articles_30000.html

10. Talmud onlain. URL: <https://toldot.com/smertnayaKazn.html>